

**Kdy se rozešlo
Československo**

1. leden – Den obnovy samostatného českého státu

Od roku 2001 se 1. leden neslaví jen jako Nový rok, ale také jako státní svátek – Den obnovy samostatného českého státu. K rozdělení ČSFR došlo 1. 1. 1993 na základě usnesení Federálního shromáždění o rozdělení federativní republiky (ČSFR) na dva samostané státy – Českou republiku a Slovenskou republiku.

Společný stát Čechů a Slováků existoval 74 let, dva měsíce a tři dny.

Na rozdělení jedné republiky na dva suverénní státní útvary se dohodli představitelé politických stran, které ovládli parlamentní volby konané v květnu roku 1992. Byla to Občanská demokratická strana (předseda Václav Klaus) a Hnutí za demokratické Slovensko (předseda Vladimír Mečiar). Jejich předsedové vyslyšeli volání většinové části veřejnosti (určitá část občanů požadovala o tak zásadní otázce uskutečnit referendum) a vzhledem k tomu, že se jim

nepodařilo nalézt oboustranně přijatelnou formu soužití obou zemí v jednom státě, rozhodli o jejím rozdělení. Tento krok ratifikoval i tehdejší parlament (na 5. společné schůzi Federálního shromáždění ČSFR ze dne 25. 11. 1992 – formou ústavního zákona o zániku ČSFR). Tomuto finálnímu kroku předcházela řada česko-slovenských jednání, zabývajících se kompetencemi, státoprávním uspořádáním a ve finále i konkrétními kroky k rozdělení státu.

V poslední čtvrtině roku 1992 byly projednány základní dokumenty o budoucí spolupráci samostatných republik, mezi které patřilo vytvoření celní unie, smlouva o vzájemném zaměstnávání občanů a o sociálním zabezpečení, smlouva o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci, zákon o dělení majetku federace a jeho převodu na republiky, dohoda o podpoře a vzájemné ochraně investic a další. V návaznosti na vznik nového státního úvaru byla Česká republika dne 19. ledna přijata za člena OSN, jejím prvním prezidentem byl 26. ledna zvolen Václav Havel a od 8. února byla provedena měnová odluka obou států.

https://www.mzv.cz/brussels/cz/krajane_skolstvi_kultura/aktuality/ceske_svatky/x1_leden_den_obnovy_samostatneho_ceskeho.html

Zánik Československa

Československo zaniklo po 74 letech a 64 dnech od svého založení uplynutím 31. prosince 1992, kdy zanikla Česká a Slovenská Federativní Republika. Česká republika a Slovenská republika se tak 1. ledna 1993 staly jejími nástupnickými státy a samostatnými subjekty mezinárodního práva.

Československo již během své historie jednou přestalo de facto existovat a to 14.–15. března 1939 okupací Čech, Moravy a Slezska nacistickým Německem. Po skončení druhé světové války byl československý stát obnoven s plnou právní kontinuitou na první republiku, ovšem již bez Podkarpatské Rusi, které se zmocnil Sovětský svaz.

Zánik druhé republiky a německá okupace (1939)

14. března 1939 vyhlásil Snem Slovenskej krajiny samostatný slovenský stát, čímž se druhá republika rozpadla.

16. března 1939 bylo obsazené území připojeno k Německu a byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava.

Zánik České a Slovenské Federativní republiky (1992 / 1993)

Politický vývoj

Slovensko si po druhé světové válce a po zrušení zemského zřízení asymetricky podrželo jistou míru autonomie. Po celou dobu zde jako zákonodárný sbor působila Slovenská národní rada, do roku 1960 i její výkonný orgán Sbor pověřenců.

První fází rozdělení Československa byla federalizace Československa od 1. ledna 1969, kdy se dosud unitární

Československá socialistická republika přeměnila ve federaci dvou podle ústavního zákona suverénních národních států, České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. Federalizace byla vyústěním politických tendencí, které se na Slovensku při politickém uvolnění začátkem roku 1968 vystupňovaly.

Národnostní spory se v Československu znovu vyhrotily v roce 1990 například ve formě tzv. Pomlčkové války o název federace. Václav Klaus přičítá vyhrocení národnostních vztahů též lidem z okolí Václava Havla, kteří se podle Klause po roce 1989 zasadili o významnou redukci zbrojního průmyslu na Slovensku. O redukci zbrojního průmyslu však bylo rozhodnuto již dávno předtím, protože o tanky nebyl zájem a odběratelé za dodané tanky neplatili.

V roce 1990, po více než 21 letech formální existence federace, kdy oba národní státy neměly ani své vlastní státní symboly, přijala Slovenská národní rada ústavním zákonem č. 50/1990 Sb. (účinnost od 1. března 1990) a Česká národní rada ústavní zákon č. 67/1990 Sb. (účinnost ode dne vyhlášení 13. března 1990), které zavedly státní symboly Slovenské republiky a České republiky.

V roce 1990 vytvořila slovenská vláda Ministerstvo mezinárodních vztahů Slovenské republiky. Po volbách roku 1992 byl v jeho čele Milan Kňažko. V roce 1992 česká vláda zřídila Ministerstvo mezinárodních vztahů České republiky, ministrem byl Josef Zieleniec. Podle Vladimíra Mečiara měla v roce 1992 česká vláda také připravený plán jednostranného vystoupení z federace, o kterém na Slovensku nikdo nevěděl.

Napětí vzbuzovala i asymetrie mnoha institucí – například v Česku působila Československá televize, ale na Slovensku vznikla Slovenská televízia, souběžně vznikaly na Slovensku tendence ke zřízení slovenské policie, slovenské armády i slovenské národní banky. Parlamentnímu projednávání zákonů dělal vážný problém zákaz majorizace.

Český premiér Petr Pithart v té době zmínil vizi dvojdomku, de facto konfederace. Jeho Občanské hnutí následně propadlo ve volbách. Václav Klaus později přičítal vinu za rozdělení jak vstřícnosti Petra Pitharta vůči slovenským požadavkům, která údajně vedla k vyřazení federálních orgánů ze hry, tak údajné zásluze prezidenta Václava Havla o dočasné sesazení Vladimíra Mečiara z funkce slovenského premiéra.

Ján Čarnogurský z KDH chtěl vyhlášení samostatnosti Slovenska odložit až na dobu vstupu ČSFR do EU, „aby měl každý národ svou vlastní hvězdičku“. Tím způsobil propad své politické strany a opětovné vítězství HZDS a Vladimíra Mečiara ve volbách.

Rozdělení Československa podporovaly všechny významné slovenské politické strany a špičkoví politici. Ve svém volebním programu pro volby v roce 1992 jej ale měla jen Slovenská národní strana. Demokratická strana, která byla pro zachování společného státu, u voleb neuspěla.

V ČR uspěla ve volbách ODS s heslem „společný stát nebo rozdělení“ a na Slovensku značně odlišná HZDS s požadavkem „konfederace nebo rozdělení“. Úplné rozdělení federace bylo tedy průnikem programů vítězných stran obou národních států, třebaže jejich mandát rozdělit federaci byl později mnohokrát zpochybňován.

Ačkoliv již 18. července 1991 byl federálním shromážděním přijat ústavní zákon o referendu č. 327/1991 Sb., nebylo pořádání referenda o rozdělení federace podle tohoto zákona nikdy vážně navrženo – zřejmě i proto, že by jeho případný zamítavý výsledek situaci pravděpodobně nevyřešil. Ústavní zákon sice prikazoval, aby o návrhu na vystoupení jedné z republik z federace bylo rozhodnuto referendem, avšak rozdělení Československa bylo zkonstruováno jako zánik federace, nikoliv jako vystoupení jedné z republik. Přesto je neprovedení referenda k této otázce některými politology (např. Petr Pithart nebo Jiří Pehe) vnímáno jako ignorace a opomenutí tehdy platné ústavy.

17. července 1992 přijala a vyhlásila Slovenská národní rada dokument Deklarace Slovenské národní rady o svrchovanosti Slovenské republiky, který vyslovuje požadavek samostatnosti Slovenska.

20. července 1992 odstoupil ze své funkce prezident ČSFR Václav Havel. Po zbylou dobu své existence byla federace bez prezidenta.

Rozdělení republiky je spojeno s jednáními, která vedl předseda české vlády Václav Klaus a předseda slovenské vlády Vladimír Mečiar. Ti se setkali již 8. června 1992 v brněnské vile Tugendhat, kde se dohodli na rozdělení federace, a v písemné podobě tuto dohodu podepsali při další schůzce tamtéž dne 26. srpna 1992. K urychlení rozdělení republiky přispěla neslučitelnost vítězných politických stran v obou státech – ODS a HZDS.

13. listopadu 1992 přijalo Federální shromáždění ústavní zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní Republiky mezi Českou republiku a Slovenskou republiku a jeho přechodu na Českou republiku a Slovenskou republiku. Dne 25. listopadu 1992 přijalo Federální shromáždění ústavní zákon č. 542/1992 Sb. o zániku ČSFR k 31. prosinci 1992.

15. prosince 1992 přijala Česká národní rada ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, který stanovoval převzetí právního řádu a kompetencí ČSFR Českou republikou. Téhož dne přijala ČNR usnesení č. 5/1993 Sb., ve kterém vyjádřila předpoklad, že žádný výklad stávajících právních norem nepřipouští zpochybnění kontinuity zákonodárné moci, jejíž nositelkou je ve smyslu ústavního zákona č. 4/1993 Sb. Česká národní rada. 22. prosince 1992 přijala ČNR ještě ústavní zákon č. 29/1993 Sb., o dalších opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR, který řešil otázku soudců, vyšetřovatelů, prokurátorů a některých soudních pracovníků.

16. prosince 1992 schválila Česká národní rada novou Ústavu České republiky (předtím v rámci federace Česká republika vlastní ústavu neměla).

Též Slovenská národní rada přijala ještě před zánikem federace ústavu Slovenské republiky.

Funkci Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky převzala dosavadní Česká národní rada. Též Slovenská národní rada pokračovala ve svém mandátu i po zániku federace jako slovenský parlament.

Dne 26. ledna 1993 zvolila Poslanecká sněmovna Václava Havla prvním prezidentem České republiky.

Česká republika stejně jako Slovensko se na mezinárodní scéně zřetelně etablovaly jako nástupnické státy Československa. Následně tyto osamostatněné státy podepisovaly desítky dodatkových dohod, které potvrzovaly platnost dřívějších dvoustranných smluv uzavřených federací s jinými státy. Roku 1996 podepsaly Česká republika a Slovenská republika protokol, který vymezoval rozdělení povinností vyplývajících z mnohostranných smluv uzavřených bývalým Československem. Češtině přiznává slovenský jazykový zákon z roku 1995 postavení jazyka splňujícího požadavek základní srozumitelnosti z hlediska státního jazyka a umožňuje ji v mnoha

případech používat rovnocenně ke slovenštině; v České republice zase používá obdobného postavení slovenština.

Při příležitosti 20. výročí ustavení nových republik se český i slovenský prezident rozhodli vyhlásit k 2. lednu 2013 ve svých zemích dílčí amnestii.

Rozdělení státního majetku, závazků a kompetencí

Nemovitý státní majetek byl rozdělen podle místa, kde se nacházel, nebo podle sídla právnické osoby, která vlastnická práva vykonávala.

Principem dělení movitého a zahraničního majetku byl poměr počtu obyvatel, tedy 2:1.

Dne 29. prosince 1992 federální ministr zahraničí Moravčík podepsal s oběma národními ministry zahraničních věcí (Kňázkem a Zielencem) dohodu o rozdělení majetku federálního ministerstva zahraničí. Více než 700 z necelých 800 zaměstnanců federálního ministerstva přešlo do českého nástupnického ministerstva. Při dělení zahraničních zastupitelství bylo využito skutečnosti, že v mnoha zemích mělo československé zastoupení více budov. Jen v některých případech si nástupnické státy musely hledat nové budovy – Česká republika v Ottawě, Římě a Soulu.

Československé státní dráhy byly rozděleny na České dráhy a Železnice Slovenské republiky. Vozový park byl dělen v poměru 2:1.

Ústavní zákon ČSFR č. 624/1992 Sb., o zániku funkce soudců a o skončení pracovních a služebních poměrů v souvislosti se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, ze dne 17. prosince 1992 se vypořádal s některými pracovníky a funkcionáři orgánů federace. Téhož dne, 17. prosince 1992, přijalo Federální shromáždění usnesení č. US72/1992 o ústavnosti procesu zániku České a Slovenské Federativní Republiky a vzniku nástupnických států.

Revize státní hranice

Při zániku Československa byla podle Generelní smlouvy (Smlouva mezi ČR a SR o generelním vymezení společných státních

hranic, podepsaná 29. října 1992 v Praze, č. 229/1993 Sb. ČR) ustanovena Společná česko-slovenská rozhraničovací komise (ČSRK).

Rozpadem federace vznikly v některých pohraničních oblastech obyvatelům problémy, protože předchozí hranice národních republik nebyly vytyčené s ohledem na dostupnost sídel z příslušné strany hranice.

Osada U Sabotů (pro jejíž označení se poté začal používat historický název Šance) byla kvůli potřebám jejích obyvatel z moravské obce Javorník od 25. července 1997 přičleněna ke slovenské obci Vrbovce.

Osada Sidónia (nově Sidonie) byla ze slovenské obce Horné Srnie od 25. července 1997 přičleněna k moravskému městu Brumov-Bylnice výměnou za osadu U Sabotů.

Rekreační oblast Kasárna (Kasárňa) o rozloze asi 35 hektarů byla a je součástí slovenské obce Makov, ačkoliv ji užívali především Češi. Česká vláda se v letech 1994–2001 snažila tuto oblast získat výměnou za jinou. Došlo zde ke komplikacím, když majitelům nemovitostí bylo bráněno v užívání dosavadní příjezdové komunikace z české strany. Pozemky, na nichž stojí nemovitosti českých sportovních klubů a chatářů, prodala obec Makov dvěma slovenským podnikatelům, aniž je předtím nabídla vlastníkům nemovitostí na nich postavených. V květnu 2001 se premiéři obou zemí od řešení distancovali.

Smlouva mezi ČR a SR o společných státních hranicích byla podepsána v Židlochovicích 4. ledna 1996 s platností od 25. července 1997. Výsledek smlouvy byl schválen jako Ústavní zákon o změnách státních hranic se Slovenskou republikou, 74/1997 Sb.

Uzavřena byla i celá řada dalších dvoustranných smluv.

Občanství

Po rozdělení Československa byla komplikací nutnost určit občanství dosavadních československých občanů. Státní občanství nově samostatných států se složitě určovalo nejen z okamžitého místa trvalého pobytu, ale též z místa narození nebo občanství rodičů atd. Při nejbližších volbách následujících po rozdělení Československa musel mít každý volič v občanském průkaze potvrzené občanství příslušné republiky. Přitom se existence českého občanství posuzovala podle zákona č. 39/1969 Sb., o nabytí a pozbývání

státního občanství České republiky. Fyzická osoba, která byla k 31. prosinci 1992 státním občanem České a Slovenské Federativní Republiky, ale neměla ani státní občanství České republiky ani státní občanství Slovenské republiky, si mohla zvolit státní občanství České republiky prohlášením podle zákona č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky.

Někteří státní občané Slovenské republiky mohli nabyt státní občanství České republiky zjednodušeným způsobem, tj. prohlášením podle ustanovení § 18a (osoba od doby rozdělení federace trvale žijící v Česku, a nezletilé dítě takové osoby), § 18b (osoba, která slovenského občanství nabyla udělením) nebo § 18c (osoby ze smíšených rodin, které v době rozdělení federace byly nezletilé) zákona č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, přičemž slovenské státní občanství jim může zůstat zachováno.

Ohlasy

Postoje českých obyvatel

V roce 2002 provedlo Centrum pro výzkum veřejného mínění výzkum o postojích obyvatel České republiky starších 15 let k rozdělení Československa.

V době rozdělování republiky bylo (podle zpětného sebehodnocení) pro rozdělení 22 % obyvatel (6 % spíše a 16 % rozhodně), proti rozdělení 60 % (32 % spíše a 28 % rozhodně) a 18 % nevědělo nebo zaujalo neutrální postoj. Proti rozdělení byli častěji starší lidé a voliči levicových stran, názor pro rozdělení byl častější mezi vzdělanějšími lidmi, podnikateli a voliči ODS.

V roce 2002 považovalo tehdejší rozdělení za správné 43 % (30 % spíše a 13 % rozhodně) a za špatné 46 % (28 % spíše a 18 % rozhodně), 11 % nevědělo. Věkové a politické korelace byly podobné. Pouze asi 1 % respondentů změnilo svůj názor na rozdělení k horšímu (z pozitivního postoje k negativnímu), Naproti tomu 15 % respondentů patří do skupiny, která původně byla proti rozdělení, avšak po deseti letech již s rozdělením souhlasila.

Podle průzkumu agentury STEM z roku 2012 rozdělení jako správný krok hodnotilo 37 procent Čechů, jako špatný 36 procent a 27

procent lidí nevědělo. U lidí do 29 let a pak mezi 30 a 44 lety výrazně převažovalo kladné hodnocení vzniku dvou samostatných států. Ve věkové skupině mezi 45 až 59 lety už mírně převažoval negativní názor a u lidí starších 60 let bylo mínění o rozpadu federace většinově negativní. Podle průzkumu převažovalo u lidí se základním vzděláním přesvědčení, že rozpad Československa byl špatným krokem a s postupně zvyšujícím se vzděláním přibývalo kladné hodnocení. Jako dobrý krok hodnotilo rozštěpení federace 51 procent stoupenců ODS, 52 procent voličů TOP 09, 35 procent příznivců ČSSD a 24 procent stoupenců KSČM.

V roce 1918 byla hlavním motivem vzniku společného státu Čechů a Slováků a ideje čechoslovakismu snaha získat převahu nad německým a maďarským obyvatelstvem. Po vysídlení Němců z Československa v roce 1945 byl tento původní motiv oslaben, ale přesto se Češi se společným státem po celou dobu jeho trvání identifikovali podstatně více než Slováci.

V srpnu 2012 spustilo sdružení Edukace@Internet ve spolupráci s Centrem jazykového vzdělávání Masarykovy univerzity českou verzi bezplatného internetového kurzu slovenštiny Slovakia.eu. Autoři to odůvodnili tím, že mladí Češi už mají potíže Slovákům rozumět. Průzkum provedený v Česku a na Slovensku na konci roku 2012 ukázal, že porozumění slovenštině v České republice výrazně závisí na věku respondenta. Jazyku druhého národa podle výsledků bez problémů rozumí 73 % Slováků a 55 % Čechů, ve věkové skupině 18–30 let však už slovenštině rozumí pouze čtvrtina dotázaných Čechů.

Postoje slovenských obyvatel

Na Slovensku byla snaha se osamostatnit politicky trvale významným motivem. To se projevilo jak vyhlášením samostatného státu v roce 1939, tak federalizací Československa v roce 1969 a výrazným úspěchem politických stran požadujících osamostatnění před rokem 1993. Menší podporu nebo žádnou mělo rozdělení Československa u slovenských Maďarů, Rusínů, u Čechů žijících na Slovensku a u Slováků žijících v Česku nebo ve smíšených rodinách.

Průzkum Martina a Zory Bútorových z března 1993 zjistil, že proti rozdělení Československa bylo asi 50 % Slováků a asi 30 % obyvatel Slovenska podporovalo rozdělení. V říjnu 2017 hodnotilo

rozdělení Československa kladně 40 % Slováků a ke vzniku samostatných států se stavělo pozitivně 51 % Slováků.

Postoje českých a slovenských politiků

V prosinci 2017, necelých 25 let od rozpadu, oba hlavní aktéři rozpadu, Václav Klaus a Vladimír Mečiar, prohlásili, že rozdělení Československa bylo správným, dokonce nezbytným řešením. Podle Mečiara proto, že po volbách v roce 1992 přestaly federální orgány fungovat, podle Klause proto, že postoje Čechů a Slováků ohledně dalšího uspořádání státu byly příliš odlišné. Zvolené řešení problému podle Klause předešlo případnému chaosu obdobnému stavu v rozpadající se Jugoslávii a po rozpadu Sovětského svazu. Podle Mečiara rozpad státu zlepšil vzájemné vztahy mezi Čechy a Slováky.

Podle tehdejšího premiéra ČR, Petra Pitharta, mělo být k otázce rozpadu federace vyhlášeno referendum. Plán rozdělit stát totiž měla ve svém předvolebním programu jedna jediná strana. Návrh na rozdělení státu byl tedy podle něj „nesmyslný“ a „je otázka, jestli se vůbec o mělo jednat“. Zánik státu považoval za svou osobní prohru. V rozhovoru k 25. výročí rozpadu společného státu však již našel v existenci dvou oddělených států i pozitiva: došlo např. ke zlepšení vztahů mezi Čechy a Slováky.

Zahraniční ohlasy

Rozdělení Československa, v anglických médiích známé jako „Sametový rozvod“ („Velvet Divorce“), bývalo separatisty v mnoha zemích uváděno jako pozitivní příklad pokojného rozdělení státu. Zmiňováno bývá například v Belgii, kde existuje napětí mezi vlámskou částí (Flandry) a valonskou (Valonsko), nebo v Kanadě (Québec).

https://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1nik_%C4%8Ceskoslovenska

Den obnovy samostatného českého státu

Den obnovy samostatného českého státu (slovensky: Deň vzniku Slovenskej republiky; česky: Den vzniku Slovenské republiky) je státním svátkem České republiky a Slovenské republiky připadající na 1. ledna tedy Nový rok. V Česku byl vyhlášený na základě novely zákona č. 245/2000 Sb přijaté v 29. června 2000. Na Slovensku byl vyhlášen již v roce 1993 jako Deň vzniku Slovenskej republiky. Jde o řádový den České republiky tedy o den, v kterém se mohou udělovat Státní vyznamenání.

Historie

Do konce roku 1992 existovala Česká a Slovenská Federativní Republika (ČSFR). Obě republiky měly svou vlastní zákonodárnou národní radu a národní vládu. Centrálními federálními orgány byl prezident, Federální shromáždění a federální vláda. Toto uspořádání platilo do 31. prosince 1992, kdy právně i fakticky zaniká Československo. Společný stát Čechů a Slováků existoval 74 let, dva měsíce a tři dny. V pátek 1. ledna 1993 vznikly ve střední Evropě dva nové samostatné státy – Česká republika a Slovenská republika.

Dohodli se o tom představitelé politických stran, vyšších vítězně z parlamentních voleb v roce 1992, české ODS a slovenské HZDS, když nenašli oboustranně přijatelnou formu soužití obou zemí v jednom státě. Této skutečnosti předcházela maratón česko-slovenských jednání, nejprve o kompetencích, poté o státoprávním uspořádání a nakonec o rozdělení státu, k čemuž došlo přes to, že současné politické a ekonomické faktory nahrávaly naopak integraci, spojování do většího celku. V poslední čtvrtině roku 1992 byly projednány základní dokumenty o budoucí spolupráci samostatných republik: vytvoření celní unie mezi ČR a SR, smlouva o vzájemném zaměstnávání občanů a o sociálním zabezpečení, smlouva o dobrém sousedství, přátelských vztazích a spolupráci, zákon o dělení majetku

federace a jeho převodu na republiky, dohoda o podpoře a vzájemné ochraně investic a řada dalších. 25. listopadu 1992 na 5. společné schůzi Federálního shromáždění ČSFR byl přijat ústavní zákon o zániku ČSFR.

Bývalá Česká národní rada se přeměnila v Poslaneckou sněmovnu Parlamentu ČR. 19. ledna byla Česká republika přijata za člena OSN, 26. ledna byl Václav Havel zvolen prezidentem České republiky, 30. ledna bylo oficiálně oznámeno, že bude provedena měnová odluha měn obou států a 8. února začala na území České republiky platit vlastní měna, která vznikla okolkováním federálních platidel.

Rozpadem Československa nedošlo k destabilizaci poměrů ve střední Evropě. Jen se nefungující federace změnila ústavní cestou ve dva samostatné státy, jejichž vztahy jsou korektní a přátelské.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Den_obnovy_samostatn%C3%A9ho_%C4%8Desk%C3%A9ho_st%C3%A1tu

1993: Rozpad Československa a vznik samostatné české diplomacie

Předzvěstí rozdělení Československa se na poli mezinárodní politiky stal vznik slovenského Ministerstva mezinárodních vztahů, které vytvořila Vláda Slovenské republiky už v roce 1990. Po volbách roku 1992 byl do jeho čela jmenován Milan Kňažko. Tehdy také nová česká vláda zřídila Ministerstvo mezinárodních vztahů České republiky v čele s Josefem Zieleniecem. 1. ledna 1993 Československo zaniklo a obě národní republiky se staly zcela samostatnými subjekty s plnými právy nástupnických států.

Volby v červnu 1992 přinesly vítězství Občanské demokratické strany a Hnutí za demokratické Slovensko. Ministrem zahraničních věcí v nové federální vládě byl jmenován člen HZDS Jozef Moravčík, který v této funkci nahradil Jiřího Dienstbiera. Volby znamenaly odchod velké části představitelů bývalého disentu z vedoucích míst na politické scéně.

Předzvěstí rozdělení Československa se na poli mezinárodní politiky stal vznik slovenského Ministerstva mezinárodních vztahů, které vytvořila Vláda Slovenské republiky už v roce 1990. Po volbách roku 1992

byl do jeho čela jmenován Milan Kňažko. Tehdy také nová česká vláda zřídila Ministerstvo mezinárodních vztahů České republiky v čele s Josefem Zieleniecem. Dne 1. ledna 1993 Československo zaniklo a obě národní republiky se staly zcela samostatnými subjekty s plnými právy nástupnických států. Obě instituce v čele se Zieleniecem a Kňažkem se transformovaly na ministerstva zahraničních věcí samostatné České a Slovenské republiky.

Dne 29. prosince 1992 podepsali ministři Moravčík, Zieleniec a Kňažko dohody, které řešily rozdělení majetku i pracovníků federálního ministerstva zahraničí mezi nástupnická ministerstva. Vznik samostatné české a slovenské diplomacie probíhal v jednotlivých republikách poněkud odlišně. Slovenské ministerstvo zahraničních věcí budovalo od roku 1990 svou strukturu prakticky od základů. České ministerstvo mezinárodních vztahů sloužilo jako malá organizační jednotka, jejímž úkolem bylo především vytvoření legislativních podmínek, které by umožnily po rozpadu Československa bezproblémový přechod české diplomacie na mezinárodní scénu.

Dělení struktur a pracovníků v Praze

Po vzniku samostatné České republiky převzalo Zieleniecovo ministerstvo podstatnou část struktur, zázemí i pracovníků bývalého federálního ministerstva zahraničí. Jeho ústředí v Černínském a Toskánském paláci se stala hlavními sídly české diplomacie. Spolu s budovami převzalo české ministerstvo i většinu federálních zaměstnanců. Přestože jejich poměr kvantitativně odrážel národnostní složení federace, řada Slováků se v Praze naturalizovala a zvolila možnost stát se občany samostatné České republiky. Z necelých 800 zaměstnanců federálního

ministerstva působících v ústředí jich tak více než 700 přešlo do služeb České republiky a rovnoměrně pokrylo všechny oblasti činnosti úřadu. Vznik samostatného českého státu nevyvolal potřebu masivního náboru nových zaměstnanců a nepřinesl tak zásadní změnu struktury ministerstva jako po pádu komunistického režimu.

Dělení majetku v zahraničí

Dělení majetku v zahraničí usnadnila skutečnost, že československé zastoupení v hlavních městech cizích států často využívalo několika budov. Vedle velvyslanectví a rezidence velvyslance měla ve významnějších centrech samostatnou budovu i obchodní mise. Po rozdělení federace tak bylo často možné otevřít samostatné budovy české i slovenské ambasády. Například v Havaně převzala Česká republika budovu velvyslanectví, naopak Slovensko využilo rezidenci velvyslance. Jen v jednotlivých případech musela Česká republika hledat nové sídlo svého zastupitelského úřadu. Sem patřila naše velvyslanectví v Ottawě, Římě a Soulu. Principem hodnotového dělení byl poměr počtu obyvatel, tedy 2:1. Hodnota nemovitého majetku v zahraničí byla oceněna nezávislou, globálně působící realitní firmou. Vzájemným jednáním obou stran pak byla „politická hodnota“ té které destinace vyvážena v destinaci podobného významu jinde.

Vztahy se Slovenskem

První otázkou, kterou oba nástupnické státy musely na mezinárodním poli řešit, byla problematika vzájemných vztahů. Rozdělení federace proběhlo bez výraznějších problémů a samostatné republiky mezi sebou udržují nadstandardně přátelské vztahy. Ve srovnání s rozpadem řady mnohonárodnostních států, k němuž v 90. letech došlo, vyřešila česká a slovenská strana rozpad společné federace velmi citlivě a nenásilně. Rozdělení Československa proběhlo bezkonfliktně mj. i díky expertům z MZV, kteří na základě analýz rozpadu některých států poskytovali vedení státu i klíčovým ministerstvům konzultace o možných rizicích i o modelech řešení. Jako ukázkou vzájemné důvěry lze uvést, že část výzbroje, připadající

Slovensku, zůstala na českém území i po rozdělení státu do doby, dokud Slovensko nevybudovalo pro její umístění. Rozdělení Československa bylo v zahraničí považováno spíše za negativum, ale s odstupem lze konstatovat, že kultivovaný způsob česko-slovenského rozdělení nakonec přispěl k prestiži obou nových států.

Sukcese do mezinárodních smluv po Československu

Česká republika, podobně jako Slovensko, se na mezinárodní scéně zřetelně etablovala jako nástupnický stát Československa. Do roku 2004 uzavřela 94 dohod, které zaručovaly platnost dvoustranných smluv, jež někdejší federace uzavřela s jednotlivými státy. Roku 1996 podepsaly Česká a Slovenská republika protokol, který vymezoval rozdělení povinností vyplývajících z mnohostranných smluv ratifikovaných bývalým Československem.

Zakotvení ČR ve světovém společenství

Česká diplomacie plynule pokračovala v cestách nastoupených po roce 1989 demokratickým Československem. Hlavní prioritou zůstala integrace do evropských a transatlantických struktur. Roku 1995 se Česká republika stala členem OECD. Mimořádnou úspěšnost samostatné české diplomacie dokládá skutečnost, že Česká republika patřila mezi první tři státy bývalého komunistického bloku, kterým se roku 1999 podařilo vstoupit do NATO. Česká republika v rámci organizace ihned aktivně podpořila členství Slovenska, což se setkal s úspěchem hned v následné vlně rozšiřování NATO.

Integraci České republiky (i Slovenska) do evropských struktur završil v květnu 2004 vstup do EU.

Historie Ministerstva zahraničních věcí

www.mzv.cz/historie

publikováno 2005

koordinátor projektu: Jan Vytopil

Text: Robert Janás, Ph.D.

https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/leden_1993_rozpad_ceskoslovenska_a_vznik.html

Obsah

1. LEDEN – DEN OBNOVY SAMOSTATNÉHO ČESKÉHO STÁTU.....	2
ZÁNÍK ČESKOSLOVENSKA	4
Zánik druhé republiky a německá okupace (1939)	4
Zánik České a Slovenské Federativní republiky (1992 / 1993)	4
DEN OBNOVY SAMOSTATNÉHO ČESKÉHO STÁTU	13
Historie	13
1993: ROZPAD ČESKOSLOVENSKA A VZNIK SAMOSTATNÉ ČESKÉ DIPLOMACIE.....	15
Dělení struktur a pracovníků v Praze	16
Dělení majetku v zahraničí.....	17
Vztahy se Slovenskem.....	17
Sukcese do mezinárodních smluv po Československu	18
Zakotvení ČR ve světovém společenství	18